

Vaststellen van de identiteit van een Nomen Nescio

Nieuwe methodes vergroten de
laatste kans op zekerheid

Laatste kans op identificatie

Als het graf van een onbekende (Nomen Nescio, of NN'er) wordt geruimd, dan is dit de laatste kans om de identiteit vast te stellen van de persoon in het graf. En, nog belangrijker, de laatste kans om bij de naasten van de overledene de onzekerheid weg te nemen over het lot van hun dierbare.

De verantwoordelijkheid om te beslissen wat er met het graf van een ongeïdentificeerd persoon moet gebeuren, ligt bij de burgemeester van de gemeente waar het graf geruimd wordt. Sinds januari 2010 wordt er standaard DNA afgenomen bij onbekende overledenen voor DNA-onderzoek. Er zijn nog meer onderzoeken mogelijk, die de kans op identificatie aanzienlijk vergroten. Het vaststellen van de identiteit van een onbekende gebeurt in samenwerking met de politie en het Nederlands Forensisch Instituut (NFI).

Deze brochure licht de procedure, de wetgeving rondom DNA en NN'ers, het project DNA-databank en de verschillende onderzoeksmogelijkheden om tot identificatie te komen, toe.

Het lichaam van 'Detlev', een straatmuzikant, werd meer dan 10 jaar geleden uit een Amsterdamse gracht gehaald. Hij had in diverse kraakpanden gewoond en niemand kende zijn familie. 'Detlev' werd begraven op een begraafplaats in Amsterdam. In 2012 werd zijn lichaam opgegraven om DNA af te nemen, en er was een match met zijn vader. Zijn vader had ieder jaar al zijn vakantiedagen opgenomen om in Amsterdam alle kraakpanden af te lopen, op zoek naar zijn zoon. Bovendien had hij DNA afgestaan aan de DNA-databank vermiste personen. Nu was er een einde aan zijn onzekerheid gekomen en kon hij eindelijk afscheid nemen.

Procedure

De burgemeester start, als opdrachtgever, formeel de identificatieprocedure van de onbekende in het te ruimen graf. Het Landelijk Bureau Vermiste Personen (LBVP) van de politie coördineert het proces. De procedure verloopt als volgt:

- De begraafplaatsbeheerder vraagt de burgemeester om toestemming om het graf van de niet-geïdentificeerde persoon te ruimen, of de politie doet een verzoek voor opgraving (exhumatie) in verband met het vaststellen van het DNA-profiel van een NN'er en met mogelijk aanvullend onderzoek, voor de identificatie van de onbekende en opsporing van vermiste personen.
- Het LBVP beheert het budget van het project DNA-databank en wordt na toestemming van de burgemeester door de politie op de hoogte gebracht om akkoord te geven voor het starten van het betreffende forensisch onderzoek. Dit is vastgelegd in de Wet op de lijkbezorging artikel 31, lid 5.

DNA en NN'ers

In januari 2010 is artikel 21 van de Wet op de lijkbezorging gewijzigd; het is vanaf dat moment verplicht om DNA af te nemen van een niet-geïdentificeerd stoffelijk overschot of lichaamsdelen voordat deze begraven worden. De DNA-profielen worden opgenomen in de DNA-databank voor Vermiste Personen.

Daarnaast mogen sinds 1 april 2012 de DNA-profielen van onbekende overledenen in de DNA-databank voor Vermiste Personen éénmalig vergeleken worden met de DNA-profielen van bekende personen in de Nederlandse DNA-databank voor Strafzaken. Wanneer er sprake is van (een vermoeden van) een misdrijf worden DNA-profielen van onbekende overledenen (tot het moment van identificatie) in beide DNA-databanken opgenomen.

Ook DNA-profielen van vermiste personen waarbij de vermissing (mogelijk) het gevolg is van een misdrijf worden opgenomen in de DNA-databank voor Strafzaken. Voor het opnemen van DNA-profielen in de DNA-databank voor Strafzaken is altijd toestemming van het Openbaar Ministerie nodig.

Project DNA-databank

Bij veel van de niet-geïdentificeerde lichamen die tot 2009 op begraafplaatsen in Nederland zijn begraven, is destijds geen DNA-materiaal afgenomen. Zoals hierboven beschreven is het veiligstellen van DNA-materiaal verplicht gesteld in de Wet op de lijkbezorging. Om ook van oude vermissingszaken DNA veilig te stellen voor de DNA-databank voor Vermiste Personen, is in oktober 2011 het project DNA-databank gestart. Het project heeft de volgende doelstellingen:

Van alle onbekende stoffelijke overschotten begraven in Nederland

- in kaart te brengen waar deze begraven zijn
- DNA-materiaal af te nemen
- DNA-materiaal op te nemen in de DNA-databank voor Vermiste Personen

Van alle langdurig (voor 2008) vermiste personen in Nederland

- DNA-materiaal veilig te stellen of af te nemen van directe naasten van de vermiste
- DNA-materiaal op te nemen in de DNA-databank voor Vermiste Personen

Het project van de politie is een eenmalige inhaalslag voor onbekende stoffelijke overschotten begraven tussen 1920 en uiterlijk 2008, waarvan nog geen DNA-materiaal opgenomen is in de DNA-databank voor Vermiste Personen en van vermissingen uit deze periode. Het project wordt uitgevoerd met behulp van specialisten op het gebied van vermiste personen en forensische opsporing binnen de politie. Alle kosten die verbonden zijn aan het DNA-onderzoek komen ten laste

van het project. De kosten van opgravingen en andere onderzoeken zijn voor de politie en de gemeentes. Voorafgaand aan ieder ander onderzoek zullen de kosten berekend worden. Er wordt pas gestart als de opdrachtgever met de kosten akkoord is.

Onderzoeksmogelijkheden

Referentie DNA-onderzoek

Voor het DNA-onderzoek aan onbekende stoffelijke overschotten wordt tijdens de exhumatie van het stoffelijk overschot referentiemateriaal van de onbekende veiliggesteld; meestal betreft dit een paar kiezen en een stukje van het dijbeen. Voor het DNA-onderzoek aan vermisten wordt referentiemateriaal (wangslimvlies) van twee of drie eerstegraads familieleden (ouder, kind, broer of zus) veiliggesteld. Indien er nog gebruiksvoorwerpen zijn waarop DNA van de vermiste persoon aanwezig is, kunnen deze ook gebruikt worden voor het DNA-onderzoek. Het veiliggestelde materiaal wordt overgedragen aan het NFI. Het NFI doet het DNA-onderzoek, neemt de verkregen DNA-profielen op in de Nederlandse DNA-databank voor Vermiste Personen en vergelijkt deze opgenomen DNA-profielen met de eerder verkregen DNA-profielen in de databank. Een eventuele match wordt gerapporteerd aan het LBVP.

Exhumatie en lichaamsonderzoek

Een laatste exhumatie wordt met zorg uitgevoerd. Vooral bij geskeletteerde stoffelijke overschotten is het van belang om alle skeletelementen ongeschonden te bergen, aangezien ieder kenmerk kan bijdragen aan een identificatie. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan een oude botbreuk of kenmerken van in het verleden doorgemaakte operaties die herkend kan worden door een familielid.

Een forensisch archeoloog en/of forensisch antropoloog van het NFI zorgt voor het zonder beschadigen exumeren van een stoffelijk overschot. Een schatting van de lichaamslengte van het stoffelijk overschot wordt geregistreerd. Daarnaast wordt informatie verzameld over de staat van het stoffelijk overschot bij het begraven.

De forensisch onderzoekers van het NFI zijn bij opgravingen verantwoordelijk voor het onderzoek aan het lichaam en het uitnemen van lichaamsmateriaal voor identificatie en eventueel verder onderzoek. Aan de hand daarvan stelt de forensisch antropoloog een biologisch profiel op dat bestaat uit het geslacht, de geschatte leeftijd bij overlijden en de geschatte lichaamslengte.

Deze gegevens kunnen worden bepaald of geschat aan de hand van verschillende lichaamskenmerken. Zo wordt bijvoorbeeld het bovenbeen- bot opgemeten om de lichaamslengte te kunnen schatten en wordt een tand uitgenomen voor de leeftijdsschatting. Voor het bepalen van het DNA-profiel kunnen bij het stoffelijk overschot bot- en spierweefsel en een gebitselement worden uitgenomen. De forensisch odontoloog (tandheelkundige) stelt ter plekke een zogeheten 'gebitsstatus' op die in een later stadium kan worden vergeleken met de gebitsstatus van mogelijke kandidaten (indien voorhanden). Verder worden bijzonderheden vastgelegd zoals bijvoorbeeld tatoeages, oude botbreuken, anatomische variaties en overblijfselen van medisch handelen. Bovendien kan lichaamsmateriaal worden uitgenomen voor isotopenonderzoek. Indien nodig of gewenst kan de forensisch archeoloog eveneens (voor-)onderzoek doen of het juiste graf wordt geopend.

Isotopenonderzoek

Isotopenonderzoek kan worden ingezet wanneer de identiteit van het stoffelijk overschot niet kan worden bepaald op basis van DNA-onderzoek. Isotopenonderzoek kan aanwijzingen opleveren over de regio (bijvoorbeeld continent, land, regio of klimatologische zone) waar de onbekende overledene vroeger heeft geleefd, en het gebied waar hij de laatste maanden van zijn leven heeft doorgebracht. Met deze techniek kan niet de identiteit van de onbekende worden bepaald, maar de informatie die uit het isotopenonderzoek naar voren komt, kan in een tactisch onderzoek worden gebruikt om de identiteit te achterhalen. Voor het isotopenonderzoek wordt gebruik gemaakt van lichaamsmateriaal dat de forensisch antropoloog bij een opgraving specifiek voor dit onderzoek uitneemt.

Herbegraven

De stoffelijke overschotten worden in principe dezelfde dag herbegraven, onder toezicht van de beheerder van de gemeentelijke begraafplaats. Deze bepaalt ook de plaats van de herbegraving en de wijze waarop die plaatsvindt. Op die manier kunnen, na identificatie, de stoffelijke overschotten aan de nabestaanden worden teruggegeven.

Contact

Voor het aanvragen van een exhumatie of voor meer informatie over de procedure kunt u terecht bij:

De Nationale Politie
Landelijk Bureau Vermiste Personen
Telefoon: (088) 661 55 62
E-mail: info@lbvp.info

Voor meer informatie over de onderzoeksmogelijkheden kunt u contact opnemen met:

Nederlands Forensisch Instituut
Advies, Marketing & Sales (Front Office)
Telefoon: (070) 888 66 40
E-mail: accountmanagement@nfi.minvenj.nl